

LES DUES CARES DE LES ONG

James Petras

La jornada, 8 d'agost de 2000

Comentaristes i intel·lectuals es van mostrar sorpresos quan molts líders i activistes d'organitzacions no governamentals (ONG) es van unir a la campanya de Vicente Fox i, després de la seva victòria, esperen rebre llocs dins del seu nou govern. La idea de que líders "progressistes" de les ONG s'uneixin a un règim obertament partidari del "lliure mercat" sembla anòmla. No obstant, un anàlisi més profund de la història i antecedents de funcionaris d'ONG a Amèrica Llatina, així com de la seva ideologia i nexes amb donants externs, podia haver vaticinat aquest escenari.

En la transició cap a la política electoral a Xile, Bolívia, Argentina i Amèrica Central, nombrosos líders d'ONG es van aliar a règims neoliberals que utilitzaren la seva experiència organitzativa i la seva retòrica progressista per controlar protestes populars i malmetre moviments de classes socials.

Des del principi de la dècada dels 80, les classes dominants neoliberals, juntament amb el govern d'Estats Units i governs europeus, es van adonar de que les polítiques del "lliure mercat" estaven polaritzant a les societats a Amèrica Llatina. Mitjançant fundacions privades i fons estatals van començar a finançar a les ONG que expressaven una ideologia contra l'Estat i promovien "l'autoajuda". A finals d'aquest mil·lenni, existeixen unes 100 mil ONG a tot el món que reben prop de 10 mil milions de dòlars i competeixen amb els moviments sociopolítics per la lleialtat de les comunitats militants.

Fins i tot quan les ONG han criticat violacions als drets humans, estranyament denuncien als seus benefactors a Europa i Estats Units. A mesura que va augmentar la oposició al neoliberalisme, el Banc Mundial (BM) va incrementar els donatius destinats a les ONG. El punt fonamental de convergència que comparteixen les ONG i el BM era el rebuig d'ambdues entitats a "l'estatisme". Superficialment, les ONG criticaven a l'Estat des d'una perspectiva "d'esquerres" en la que defensaven a la "societat civil", mentre que al BM el criticaven en nom del "mercat".

En realitat, el BM i els règims neoliberals van aprofitar les ONG per minar al sistema de seguretat social estatal, i van ser utilitzades i reduïdes a mitjans per a compensar a les víctimes de les polítiques neoliberals. Mentre els règims neoliberals disminuïen els nivells de vida i saquejaven l'economia, les ONG es van fundar per promoure projectes "d'autoajuda" que absorbirien, temporalment, a petits grups de desocupats pobres, a la vegada que reclutaven líders locals.

Les ONG es van convertir en "el rostre comunitari" del neoliberalisme i es relacionaren íntimament amb els de dalt i complementaren la seva tasca destructiva. Quan els neoliberals transferien lucratives propietats estatals, privatitzant-les pels rics, les ONG no van ser part d'una resistència sindical. Al contrari, es mostraren actives en la creació de projectes privats, promovent el discurs de la iniciativa privada ("autoajuda") al dedicar-se a fomentar la microempresa en les comunitats pobres.

Les ONG creen ponts ideològics entre petits capitalistes i els monopolis que es

beneficiaren de les privatitzacions, tot en nom de l'antiestatisme i la construcció de la societat civil. Mentre els rics creaven grans imperis financers a partir de les privatitzacions, professionals de classe mitjana que treballaven amb les ONG rebien petits fons per finançar les seves oficines, els seus costos de transport i les seves activitats per promoure activitats econòmiques a petita escala.

Aquí allò important és que les ONG despolititzaren a sectors de la població, ignoraren els seus compromisos cap a activitats del sector públic i es van valer de líders socials potencials per la realització de projectes econòmics petits. En realitat, les ONG no són no-governamentals. Reben donatius de governs estrangers o funcionen com a agències subcontractades per governs locals.

Igualment d'important és el fet de que els seus programes no són qualificats per les comunitats a les que ajuden, sinó pels seus benefactors estrangers. És en aquest sentit que les ONG sabotegen la democràcia al arrancar programes socials de les mans de les comunitats i dels seus líders oficials, per crear dependències a càrrec de funcionaris no electes, provinents de l'estranger, els qui escullen i unten als seus interlocutors locals.

La ideologia de les ONG pel que fa a les seves activitats privades i voluntàries destrueix el sentit d'allò "públic"; la idea de que el govern té la obligació de procurar a tots els seus ciutadans. Contra aquesta noció de responsabilitat pública, les ONG fomenten la idea neoliberal d'una responsabilitat privada cap als problemes socials i la importància dels recursos per a resoldre aquests problemes. Així, les ONG imposen una doble càrrega sobre els pobres: el pagar impostos per finançar a un Estat neoliberal que serveix als rics; i l'autoexplotar-se de forma privada per satisfer les seves pròpies necessitats.

Molts dels líders i militants de les ONG són ex marxistes o "post marxistes", els qui prenen prestada molta de la retòrica referida a "donar poder al poble", "el poder popular", "la igualtat de gènere" i "el lideratge de les bases com l'únic que aconsegueix legitimitat", mentre que allunyen la lluita social de les condicions que marquen la vida de les persones. Les ONG es converteixen en un vehicle organitzat que permet la mobilitat social ascendent per a desocupats o professionals ex esquerranosos mal pagats. El llenguatge progressista disfressa el nucli conservador de les pràctiques de les ONG. Un exemple d'això és el fet de que la naturalesa local de les activitats de les ONG sempre té a veure amb "donar poder", però els esforços d'aquests organismes estranyament van més enllà d'una influència en petites àrees de la vida social, utilitzant els recursos limitats i sempre dins de les condicions permeses per l'Estat neoliberal. Enlloc de donar educació política sobre la naturalesa de l'imperialisme i sobre les bases classistes del neoliberalisme, les ONG discuteixen sobre "els exclosos", "els indefensos" i "l'extrema pobresa" sense mai passar dels seus símptomes superficials per analitzar el sistema social que produeix aquestes condicions.

Al incorporar als pobres a l'economia neoliberal a través d'accions voluntàries que són exclusivament de la iniciativa privada, les ONG creen un món en el que l'aparença d'una solidaritat i accions socials oculten una conformitat cap a les estructures nacionals i internacionals del poder. No és casual que les ONG s'hagin convertit en entitats dominants en certes regions on les accions polítiques independents han decaïgut i el neoliberalisme regeix sense cap oposició.

La conversió de líders de les ONG; d'abanderats del "poder popular", a simpatitzants del president electe conservador, Vicente Fox, és per tant perfectament comprensible. Els funcionaris de les ONG proporcionen la retòrica "populista" entorn a la societat civil que

legitimen les polítiques del lliure mercat. A canvi, els seus nomenaments com a funcionaris governamentals satisfan les seves ambicions de mobilitat i ascens social. Pels ex esquerranosos, l'antiestatisme és el passatge que els concedirà el trànsit ideològic de la política de classes i el desenvolupament comunitari cap al neoliberalisme. Pels intel·lectuals crítics, el problema no és sols el neoliberalisme del "lliure mercat" que ve de les cúpules, sinó també el neoliberalisme de la "societat civil", que prové de baix.